

שמיטה בגינה





הכנת הגינה לשמיטה

תוספת

שביעית

ראש השנה ט.

ודמוסיפין מחול על קדש מנלן? דתניא: בחריש ובקציר תשבת, רבי עקיבא אומר: אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית - שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וגו'. אלא: חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.

מועד קטן ג:

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלום.

הלכתא גמירי לה, וכי גמירי הלכתא - בזמן שביית המקדש קיים, דומיא דניסוך המים, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים - לא.



איסור נטיעה בערב שביעית

משנה שביעית ב, ו:

אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור.

רש"י - שלשים יום לקליטה, שתהא נשרשת בארץ.
יעקר - לפי שקלטה בשביעית.

רמב"ם - ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו...

30+14

שלושים יום בשנה

קליטה



דינים שיוצאים מכך:

עצי פרי יש לשתול עד טו באב.

עץ בקרקע עם גוש (שאין צורך במנין ערלה) אפשר לשתול עד ראש השנה.

עץ בגוש אדמה (שאין צורך בזמן קליטה) אפשר עד א' אלול.

עץ סרק (שאין בו ערלה – רק זמן קליטה) – טו אלול.

זרעים – זמן קליטה כו אלול

מלאכות 'לאוקמי' הותרו בשמיטה בשעת הדחק.

ולכן יש להקדים ככל הניתן מלאכות לפני השמיטה כאשר הן חוסכות את מספר הפעמים שנידרש להן בשמיטה:

- דישון – הטמנת דשנים איטי תמס
- השקיה
- גיזום וכיסוח
- מניעת עשבייה (ריסוס, יריעות, רסק גזם)
- כיוון שעוני השקיה
- מילוי מיכלי דישון

מלאכות שאפשר להקדים לפני השמיטה



מלאכות הכנה שחובה להקדים לשמיטה

ישנן מלאכות שאם לא נקדים אותן לפני השמיטה יהיה אסור לבצע אותן בשמיטה.

לדוגמה:

- אם הדשא איננו מלא, יהיה אסור לכסח ולדשן אותו בשמיטה, משום שמטרתו בכך להשלים חורים ולהצמיח.
- לכן יש להניח את מרבדי הדשא כמה שבועות לפני השמיטה, כך שייקלט כראוי ויהיה ניתן לכסח אותו פעם אחת לפני השמיטה.
- כך גם לגבי גדר חיה שאיננה מלאה.

תכנון גינה פורחת

- פרחים רב עונתיים שפורחים רוב השנה
- התאמת פרחים שפורחים בעונות שונות
- ירוקי עד בעלי עלים מגוונים
- פקעות שפורחות בעונות שונות



פקעות שפורחות מאמצע חורף:

נרקיס, כלנית, נורית, צבעוני, כרכום

פקעות שפורחות באביב:

נץ חלב, בת קלה, בן חצב, סייפן, היפיאסטרום

פורחים רוב השנה	פורחים בתקופת קיץ-סתיו	פורחים בתקופת החורף או אביב
גרניום	אגפנטוס	עין מסרקני
אפטניה	דיאטס גדול פרחים	טגטס למון
פנטס	הלניון סתוי	אוזן דב
דושן- בינדס	קרסולה סגלגלה	כובע נזיר רב שנתי
בשמת הגינה		כף קנגרו
פטוניה מפלית		פעמונית בינונית (דו שנתי)
שוו מראה רענן לגינה על ידי שילוב של צמחים בעלי עלים מגוונים, לדוגמה:		
ננדינה ננסית	דיכונדרה	דרדר מאפיר
ביצן לסוגיו	אחירנטוס איפומיאה	קרוטון מאפיר
קולאוס	אצטרובלנית	





הטיפול בגינה בשמיטה

"ושבתה הארץ"

מחלוקת:

המצוה על האדם

המצוה על הקרקע

אחריות האדם על קרקעותיו:

- החובה לבדוק מה עושה הגנן.
- האם יהיה מותר לעשות מלאכות על ידי גוי?
- האם יש לאדם אחריות על גינה משותפת?
- האם מותרות פעולות אוטומטיות?



תשובות והנהגות (ח"ה סימן שה)

רבינו החזון איש זצ"ל הודיע לגנן העירייה, שאם עובד בגני העיר, הרי שכל בני ברק עוברים על מצוות השבתת הארץ כיון שכולם שותפין שם. ולע"ד לפ"ז הרי כל השטחים הציבוריים שייכים לתושבי הארץ, וכשהמשלה בכל פינות הארץ לא מקיימת שמיטה אנו עוברים...



מלאכות חקלאיות המוזכרות בתורה

אסור לעשותן בשמיטה

"את ספיח קצירך
לא תקצור
לא תבצור"



קטיף מסחרי

"וכרמך
לא תזמור"



זמירה

"שדך לא תזרע"



זריעה



נטיעה
(ספק איסור תורה)

"בחריש ובקציר
תשבות"



חרישה
(ספק איסור תורה)

**המלאכות שאינן מוזכרות בתורה
וקשורות לעבודת הקרקע –
לדוגמה: דישון והשקיה
אסורות תמיד מדרבנן.**

לאוקמי מותר לאברויי אסור

**מלאכות
דרבנן**

מהו אוקמי? הרב קוק

לאוקמי אילנא... זהו דוקא להעמיד את האילן, שיהיה ראוי לעבודתו לאחר השמיטה **אבל עבודה שהיא לצורך הפירות לעולם אסורה**, שמה שהוא לצורך הפירות הפקיעה תורה שהפקירה את פירות שביעית לכל וסלקה יד הבעלים מהם. ואפילו כשהם נאבדים אסור לעשות עבודה בשבילים (הרב קוק)



מהו אוקמי? שיטת החזון איש

ונראה דהא דכתב רבנו ותיעשה הארץ מליחה וימות כל עץ
אין הכוונה דתיבש כעץ ולא תעשה פרי לעולם **אלא ימות**
בשנה זו ולא יבשיל פירותיו ומש"כ תעשה כארץ מליחה
הוא טעם למה שסיים וימות כל עץ אבל אין כאן הפסד
הארץ לשנה הבאה... (חזון איש)

לשיטת הגר"ש ישראל – מותר לטפל רק בפירות קיימים אך
לא להצמיח פירות חדשים.

לאוקמי – הלכה למעשה

במגזר החקלאי -
מקילים כדעת החזון איש.

במגזר הפרטי-
לכתחילה כרב קוק, ניתן להקל גם כדעת
הרב ישראל.

דישון



השקיה



דוגמאות נפוצות למלאכות שמותרות לאוקמי

**איך יודעים כמה
צריך להשקות?**



השקיה אוטומטית

אין צורך לשנות את תדירות
ההשקיה לצורך השמיטה כאשר
היא מתבצעת באופן אוטומטי.

אך כאשר מכבים את מערכת
ההשקיה לצורך החורף אין
להפעיל אותה מחדש בקיץ
בשיעור לאברויי.



כיסוח דשא

יש לכסח את הדשא בתדירות גבוהה, כך
שיכסחו את העלה ולא את הגבעול.

כיסוח בתדירות נמוכה גורם לכיסוח להיות
לאברויי, הן משום שמכסחים את הגבעול, והן
משום שבתחתית הדשא ישנו דשא צהוב שלא
קיבל שמש, וצריך כעת להתאמץ ולצמוח.



עשבים

העשבים מתחרים עם הצמחים האחרים על המים והמינרלים
הקיימים בקרקע.



שורשי העשבים נאחזים בקרקע- הוצאתם גורמת להפיכת
הקרקע.



הוצאת העשבים תגרום לשיפור צימוח, ויש בכך משום תולדת
זריעה.



טיפול בעשביה

עשביה שאינה "משתלטת" על הגינה אלא מהווה רק פגם אסתטי עדיף שלא לנכש אותה.

עשביה שפוגמת באופן ניכר במראה הגינה, מהווה תחרות ממשית לצמחי הגן, יש חשש שיסתתרו בה מזיקים שונים (נחשים ועקרבים) וכד', סדר העדיפויות להשמדתה הוא כדלהלן:

1. ריסוס בקוטלי מגע+ מונעי נביטה שונים, מומלץ לעשות כן במיוחד במקומות 'מועדים' לעשביה, ולרסס בתחילת החורף.
2. כיסוי האזור ביריעה שחורה (שחוסמת את האור), או רסק גזם.
3. כיסוח הצמחים מעל פני הקרקע.



טיפול במזיקים

- בחשש היזק לעץ - מותר לטפל לכל הדעות.
- בחשש היזק לפירות - מותר לדעת החזו"א
והרב ישראל. אך לדעת הרב קוק - אסור.

למעשה, ניתן להקל בגינה הפרטית לטפל בזבוב
הפירות, לעטוף את הפרי וכד'.

קומפוסטר

מותר להכין קומפוסט במהלך השמיטה ולהשתמש בו לאחריה.



לאחר שתהליך הכנת הקומפוסט הסתיים, מותר להוציא את הקומפוסט לתוך שקים ולהניחו במחסן בצורה מסודרת, אך אין לעשות ממנו ערמות בחצר.



אין להניח בשביעית מתקן חדש של קומפוסט על גבי הקרקע, משום שבכך הוא מדשן את הקרקע שתחתיה, הנחת קומפוסט חדש מותרת רק כאשר חופרים מעט ומעמיקים באדמה כך שניכר שאין הכוונה לדישון הקרקע.

מלאכות שאינן חקלאיות

סידור צמחיה לנוי



גיזום עץ שנפל מותר



כיסוח דשא מותר
כשמטרתו אינה לצימוח



יישור קרקע לבניה





התקנת דשא סינטטי

עציצים

חזון איש (שביעית סי' כב ס"ק א): ועיקר היסוד של פאת השלחן ז"ל להקל בספיקא, לדידן אינו מוכרע, די"ל כיוון דעיקר הספק בדאורייתא ואזלינן לחומרא ממילא לדידן אזלינן לחומרא. ונראה דעציץ שאינו נקוב ועומד תחת תקרת הבית יש להקל טפי... את"ל דזורע בבית דרבנן, י"ל דבעציץ אינו נקוב לא גזרו כיוון דגם בזורע אינו אלא דרבנן. ואחרי שכבר הורה זקן הפאת השלחן להקל אף בזורע בבית, המקל בעציץ שאינו נקוב בבית יש לו במה לסמוך.

ירושלמי (ערלה פ"א ה"ב): רבי יוחנן בשם רבי ינאי, אילן שנטעו בתוך הבית... ובשביעית צריכא, דכתיב ושבתה הארץ שבת לה', וכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור.

פאת השלחן (שביעית כ, נב): ביררתי דרבינו והאחרונים הכריעו דשביעית בזמן הזה דרבנן, ולפי"ז האיבעיא לקולא.

עציצים

**עציצים אינם חייבים
בשמיטה בשני תנאים:**

- העציץ מנותק מן הקרקע
- העציץ מונח תחת קורת גג



אם העלים
יוצאים מעבר
למשטח
המנתק נחשב
כמחובר



עציצים תחת

כיפת השמים

בעציצים אלו צריך לנהוג בכל
דיני השמיטה



עציצים תחת קורת גג ומנותקים מהקרקע

בעציצים אלו אין דיני
שמיטה, ומותר לנהוג בהם
כבכל שנה.

יש להמנע לכתחילה מלשתול
גם בעציצים אלו ללא צורך
משמעותי.



הידרופוניקה





פירות הגינה בשביעית

הפקר

"והשביעית תשמטנה ונטשתה"

- פירות השביעית הם הפקר לכול. אך רק הפרי הפקר ולא הגינה או העצים.
- אסור לגדור את השדה או החצר אם מטרת הגידור היא למנוע מיהודים לקטוף מהפירות.
- מותר למנוע כניסת בני אדם שעלולים לגרום נזק לעצים ולציוד בשטח.
- בשעת הצורך, מותר לגדור את השדה והחצר ולהודיע היכן ניתן לקבל את המפתח. מותר גם להציב שלט בכניסה לשדה ובו בקשה לקטוף רק בשעות מסוימות.
- מותר למנוע כניסת גויים ובעלי חיים.

שמירה על

הפירות

אין להפסיד פירות שביעית בידיים,
לדוגמה: אסור לקצוץ ענף שעליו
פירות קטנים.

אין חובה לדאוג לפירות השביעית
שבגינה, אם נותרו מעט על העץ
מותר להותירם, וגם אם בעלי חיים
אוכלים מהם אין צורך למונעם.

אלו פירות וירקות קדושים?

ירקות – שנקטפו
בשמיטה

פירות – שהחלו
לגדול (חנטו)
בשמיטה



גינת ירק

ספיחין

רמב"ם:

כל שתוציא הארץ בשנה שביעית, בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית, בין מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו ושניהם נקראו ספיח, בין מן העשבים והירקות שעלו מאיליהן ואין להן זרע הכל מותר לאכלו מן התורה.

ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחים אסורין באכילה, ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה, שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו בסתר, וכשיצמח יאכל מהם ויאמר ספיחים הן, לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית.

ר"ש:

משמע דתחלת גידול בעינן בשביעית, אבל ירק שגדל בששית והוסיף בשביעית הנהו ספיחי ששית מיקרי ולא ספיחי שביעית.

פרטי דיני ספיחין

איסור ספיחין נוהג בכל צמח חד-שנתי המיועד למאכל אדם והחל לגדול בשמיטה.

איסור זה אינו חל בירקות רב-שנתיים המתחדשים מן השורש כגון בננות, נענע, אננס או ארטישוק. אך אם אותם ירקות נזרעו בשנה השישית ונבטו בשמיטה – הם אסורים באיסור ספיחין.

אין איסור ספיחין בצמחי בר, שכן רוב העולם אינו נוהג לזרעם.

צמחי נוי – אין איסור ספיחין בפרחים ללא ריח. יש הסוברים שיש איסור ספיחין בפרחים ריחניים.

מה עושים עם הספיחין

הספיחין אסורים בלקיטה באכילה ובהנאה.

אין להאכיל בהמה בספיחין, אך אם בהמה באה מעצמה ואוכלת את הספיחין, אין חובה למנוע ממנה לאוכלם.

יש קדושת שביעית בספיחין.

אין חובה לעקור את הספיחין, ויש שמחמירים לעשות כן.